

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо заборони застосування понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії, призначеної особам, звільненим з військової служби»
*(реєстр. № 15090-1 від 24.03.2026)**

Анотація. В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених законопроектом «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо заборони застосування понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії, призначеної особам, звільненим з військової служби» (реєстр. № 15090-1 від 24.03.2026). Акцентовано увагу на заходах забезпечення фінансового балансу Пенсійного фонду України.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, принципи солідарності та соціальної справедливості, обчислення розміру пенсії за вислугу років, обмежувальні коефіцієнти, військовослужбовці.

Вступ.

Фінансова стабільність пенсійної системи є одним з елементів соціальної безпеки будь-якої держави. Пенсійний фонд України функціонує відповідно до принципів солідарності, соціальної справедливості та субсидіарності. Такі засади забезпечують ефективність функціонування пенсійної системи лише за умов стабільної економіки та постійного зростання народжуваності, яке поступово зменшує навантаження на працюючих в частині виконання «зобов'язань поколінь» щодо фінансування поточних пенсійних виплат.

За довгостроковими прогнозами кількість пенсіонерів в Україні буде збільшуватися на тлі зменшення числа платників страхових внесків, тому пенсійне навантаження на працівників збільшуватиметься, а розміри виплат у рамках солідарної пенсійної системи – навпаки, зменшуватимуться.

Основна частина.

Статтею 30 Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» встановлено, що до пенсійних виплат, які перевищують десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність, застосовують коефіцієнти до суми перевищення у розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України¹. Так, пенсії (пенсійні виплати) виплачуються із застосуванням коефіцієнтів до відповідних сум перевищення: до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 10 розмірів прожиткового мінімуму та не перевищує 11 розмірів – 0,5; до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 11 розмірів прожиткового мінімуму та не перевищує 13 розмірів – 0,4; до частини пенсії

¹ Про Державний бюджет України на 2026 рік: Закон України від 03.12.2025 р. № 4695-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#n162>

(пенсійної виплати), що перевищує 13 розмірів прожиткового мінімуму та не перевищує 17 розмірів – 0,3; до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 17 розмірів прожиткового мінімуму та не перевищує 21 розмір прожиткового мінімуму – 0,2; до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 21 розмір прожиткового мінімуму – 0,1.

Варто зазначити, що у період воєнного стану у 2026 році такі коефіцієнти не застосовуються до пенсій (пенсійних виплат) осіб, які брали безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією².

Із метою посилення захисту певних категорій пенсіонерів з числа військовослужбовців розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо заборони застосування понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії, призначеної особам, звільненим з військової служби» (реєстр. № 15090-1 від 24.03.2026) (далі – законопроект), яким пропонується встановити, що «при обчисленні (перерахунку) розміру пенсій, які призначаються або вже призначені відповідно до цього Закону особам із числа військовослужбовців, які мають вислугу років або отримали інвалідність під час виконання службових обов'язків, пенсіонерів сектору безпеки і оборони та членам їх сімей, забороняється застосування будь-яких понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії...».

Законопроект є альтернативним до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо заборони застосування понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії, призначеної особам, звільненим з військової служби» (реєстр. № 15090 від 19.03.2026)» (далі – основний законопроект № 15090).

Розглянувши законопроект, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Ідея законопроекту – недопущення зниження рівня пенсійного забезпечення, не викликає заперечень. Водночас *концептуально* законопроект не може бути підтриманий, як і основний законопроект № 15090. Міркування, які були наведені до основного законопроекту № 15090, зокрема щодо запропонованого способу внесення змін, є релевантними для альтернативного законопроекту.

Зазначимо, що передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»³ актуарні розрахунки є інструментом для аналізу фінансових наслідків будь-яких змін, що впливають на систему пенсійного страхування. Застосування різних видів коефіцієнтів дозволяє солідарній пенсійній системі функціонувати в кризових умовах, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану. Обмеження максимального розміру пенсій, понижувальні

² Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2026 році у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2025 р. № 1778. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1778-2025-%D0%BF#Text>

³ Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

коефіцієнти на суми перевищення максимального розміру пенсійних виплат слід розглядати як заходи, що переслідують легітимну суспільну мету, а втрата, яку несе окремий пенсіонер, не є індивідуальною або непосильною, адже мова йде про обмеження частини суми перевищень максимального розміру пенсійної виплати.

Як свідчить практика Європейського суду з прав людини, держави мають певну свободу у визначенні того, що саме є «суспільним благом» у конкретних соціальних чи економічних умовах. Із цих причин доволі дивними виглядають рішення судів України щодо визнання незаконними дій Пенсійного фонду України в частині застосування коефіцієнтів при обчисленні розміру пенсій.

Із врахуванням зазначеного положення законопроекту, що передбачають заборону застосування обмежувальних коефіцієнтів, які застосовуються до сум перевищення максимального розміру всіх видів пенсій, за деякими винятками, а також встановлення максимального розміру виплат, не можуть бути підтримані, оскільки несуть ризик для фінансової стабільності Пенсійного фонду України.

Висновки

В умовах демографічної та економічної кризи, коливань ринку праці та інфляційних процесів забезпечення стабільності Пенсійного фонду України стає все більш складним завданням.

Урахування зазначених зауважень дозволить уникнути таких ризиків прийняття законопроекту:

– неузгодженості положень законопроекту з чинними законодавчими актами (щодо проведення щорічних актуарних розрахунків для забезпечення фінансового стану системи пенсійного страхування);

– збільшення видатків Державного бюджету України на забезпечення заходів, пов'язаних із зняттям обмежувальних коефіцієнтів до сум пенсій, що перевищують встановлений максимальний розмір пенсійних виплат.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*